

TÜRKİYE’DE EVLİ KADINLAR EKSENİNDE EVLİLİK/ AİLE ALGISI VE BOŞANMA OLGUSU

Sabri ÇAKIR¹

Konu ve Amaç

Bu sunumda, erkek egemen ve giderek muhafazakârlaşan bir toplum düzeni içinde evli kadınları ve onların evlilik, aile ve boşanma olgularıyla ilgili yaşam deneyimleri ele alınıp analiz edilecektir. Ailede evli kadınların aile içindeki yaşama biçimleri, değer yargıları, evlilik ve aileden ne anladıkları; inanç kaynakları, ibadet ve güncel yaşama dair eğilim ve beklentileri bu sunumun kaynaklandığı daha geniş kapsamlı bir araştırmanın konusudur. Üç yıl gibi bir zaman diliminde tamamlanan bu araştırma, Türkiye’de 35 yerleşim (kent, kasaba, köy vb.) merkezinden, tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilmiş 1000 evli kadına uygulanan **görüşme sorularının** sonuçlarına dayanmaktadır. Görüşmelerin yapıldığı, soruların uygulandığı deneklerin belirlenmesinde her katmandan, her inanç grubu ve statüden evli kadınların seçimine özen gösterilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan 1000 deneğe, Türk aile yapısı, değerleri, inançları, beklentileri ve sorunlarıyla ilgili 57 soru yöneltilmiştir. Gerek açık uçlu, gerekse kapalı uçlu sorulardan alınan yanıtlar bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir.

Bu bildiri ise söz konusu makro düzeydeki bu çalışmamızın sadece evlilik, aile algısı ve boşanma olgusu gibi üç temel kavramı üzerinde durulacaktır. Öncelikle toplumların en temel kurumu ve örgütlenme biçimi olan aile ve onun oluşumunu sağlayan evlilik kavramlarından, sosyolojik anlamda ne anlaşıldığı ve boşanmanın ne olduğu kavramsal boyutlarıyla açıklanacaktır.

Bu çalışmanın birincil amacı şudur: Günümüzdeki evlilik, boşanma olguları ve aile kurumu ile ilgili Anadolu’da yaşam süren köylü-kentli, eğitilmiş-eğitimsiz, üreten-üretmeyen, çalışan-çalışmayan, meslekli-mesleksiz, çalışan-çalışmayan ev kadınlarının düşünce ve görüşlerini, değer yargılarını, kendilerini ve ailelerini algılama biçimlerini, tutum ve davranışlarını ortaya koymaktır.

İkincil amacı ise, erkek egemenliğinin sürdürüldüğü Türk toplumunda evli kadınların, kocalarının baskısı ve korkusuna kapılmadan evlilik, boşanma ve aile yapısı ile ilgili konularda ne denli bilgi sahibi olduklarını ve bunları nasıl aktardıklarını anlamak ve yorumlamaktır.

Kavramsal Açıklama

Bir sunum/makale kapsamına sığmayacak boyutta olan üç kavramın (evlilik, aile ve boşanma) konunun ve verilen yanıtların anlaşılması için açıklanması, tanımlanması gerek-

¹ Prof. Dr. SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Eski Öğretim üyesi

lidir. Bu kavramlar, olumlu/olumsuz yönleriyle insan ve toplum yaşamının vazgeçilmez en önemli aşamalarını oluşturmaktadırlar. Özellikle de “**aile**” denilen kurumun ön koşulu olan “**evlilik**”, insan yaşamının doğum ve ölüm gibi “geçiş”² dönemlerinden birini oluşturmaktadır. Evlilik, hem biyolojik hem psikolojik hem de kültürel/toplumsal bir gereksinim olması yönünden çok önemlidir. Toplumsal yapı ve kurumlardaki değişimler, gelenek ve göreneklerin yaptırım gücünü ve otoritesini yitirmesi, yeni sosyal değerlerin ortaya çıkışı vb. nedenlerle evlilik, aile ve boşanma ile ilgili normlar, bilgiler, ilişkiler, beklentiler de hızla değişmektedir. Bu açıdan burada bu üç kavramın anlam ve içeriklerine göz atmamız gerekir.

A. Evlilik/Evlenme Nedir ?”

Evlilik yalnızca insanlara özgü bir toplumsal kurum olarak kabul edilmektedir. Evliliği, cinsel etkinlikle karıştırmamak gerekir. Çünkü cinsel etkinlik, insanlarla hayvanlar tarafından yaşanan bir doğal gereksinim, evlilikse yalnızca insanlara özgü bir toplumsal davranış kalıbıdır.³ Yine evliliği/evlenmeyi, aile ile de karıştırmamak gerekir, çünkü ikisi aynı şey değildir. Evlilik/evlenme toplumsal kabul gören cinsel ilişkinin saptanmasıyla ilgili normlar ve kurallardır.⁴ “Buna göre ilkel/primitif toplumlarda evlilik deyince anlaşılana şudur: “**Evliliğe atılan ilk adım, iki topluluk arasında yapılan ve karşılıklı olarak çapraz yeğenlerin çiftleşmesini olası kılan anlaşmadır.** Ancak bu evrede, evlilik ortaya çıkmış değildir, çünkü söz konusu çift barınağını değiştirmemekte, ya da bir çatı altında yaşamamakta, erkek de kadın da kendi klan ya da fratrisinin⁵ üyesi olma durumunu korumaktadır.”⁶ **Bu aşamayı antropologlar evliliğin başlangıcı ya da evliliğe atılan ilk adım olarak nitelendirmişlerdir.** Böyle bir anlaşma, her iki tarafın erkeğine de karşı tarafın bölgesine gitme ve eşini rahat rahat arama hakkı tanımaktadır.⁷ Demek ki evliliğin gerçekleşmesi için sadece cinsel birleşmenin ya da cinsel etkinliğin olması yeterli değildir; bununla birlikte kadının kendi topluluğundan (klanından) ayrılması, evini/barınağını değiştirmesi, erkekle aynı mekânı paylaşması gerekmektedir.

O halde, bilimsel ve gerçek anlamıyla evlilikten ne anlaşılıyor?

Evlilik sosyal kurumlar arasında yer alan, toplumdan topluma yapı ve işlev farklılıkları gösteren sosyolojik bir olgudur. İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi olan

evlenme; biyolojik, ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel amaçlarla karşı cinsten iki veya daha fazla kişinin yasaların ve kültürün belirlediği yetki ve sorumluluklar çerçevesinde birlikte yaşamaya karar vermelerini sağlayan sosyal bir antlaşmadır.⁸

Evlilik, iki ya da daha fazla insan arasında cinsel birleşmenin sürekliliğinin toplumsal olarak onaylanması ya da kabul edilmesidir.⁹ Bir başka söyleyişle evlilik, iki insan (kadın-erkek) arasında cinsel (seksüel) birliğin devamlılığının sosyal olarak onaylanmasıdır. Yani evlilik, toplumsal kabul gören cinsel ilişkinin saptanmasıyla ilgili normlar ve kurallardır ki biz buna kurum diyoruz. Bu birliktelik, genellikle toplum tarafından kabul edilmiş bazı seremoniler (pratikler-uygulamalar)¹⁰ yolu ile resmen başlatılır. Her toplum adet ve gelenekleri, örf ve törelerine göre belirlenen evlilik yollarını kuramsallaştırmıştır.¹¹

Eski Türklerde ve Türk toplumunda evlilik, günümüzde olduğu gibi çok önem verilen ve kutsanan bir süreçti. “**Evlenme ve yuva kurma eski Türk toplumu ile Türk devletlerinin temeli idi. Aile ise, çekirdeğidir.** Evliliğin sembolü ise “e b” yani, evdir. Evlenmek için de eski Türkler “**evlenmek**” derlerdi. Evlilikte, aşk ve his (duygu) vardır. Bunun için eski Uygur şiirlerinde evlenmeye, “**kavuşmak**” da denir. Aynı zamanda Anadolu’da evlenme, “ocak kurma” anlamına da gelir. “**Ocak**”, Türklerde ev ve yuvanın, tek sembolüdür.”¹² Evlenme Türklerde çok eskiden beri, bir “**koşulama, dirlik, derim**” ve “**tiriglig**”, yani birlikte yaşamadır.¹³

Böyle bir birliktelikten oluşan çocuklar yasal olarak değerlendirilir; çünkü toplum, bu durumda çocukların korunması ve bakımından sorumlu olan belirgin kişiler için, anne ve babanın toplumsal rolünü paylaşabilir. **Evlilik kurumu aracılığı ile biçimlenmemiş olan bir aile içinde doğan çocuklar yasadışı (gayri meşru-geçerli olmayan) olarak düşünülür; çünkü anneleri bilindiği halde, hiç kimse babanın toplumsal rolünü kabul etmeyebilir.**¹⁴

B. Aile Nedir?

Gerek tarihsel evrimi, gerek yapısı, gerekse geçirdiği değişim açılarından irdelendiğinde aileyi anlamak o denli kolay bir konu değildir. Üzerinde ne denli çalışılmış, araştırma yapılmış ve ne denli tartışılmış olursa olsun aile her zaman gizemini korumuştur. Karmaşık ve anlaşılması zor bir olgu olarak da günümüze kadar önemini ve işlevini sürdürmüştür. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki ister ilkel/gelişmemiş, isterse gelişmiş olsun tüm toplumların

2 “İnsan hayatının üç önemli ‘geçiş’ vardır: Doğum, evlenme ve ölüm. Bu üç önemli ‘geçiş’ in çevresinde bir sürü adet, ayin, tören, dinsel ve büyüsel işlem kümelenmekte, söz konusu ‘geçiş’ leri yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı insanın yeni durumunu kutlamak ve kutsamak, aynı zamanda da onu, ‘geçiş’ sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.”[Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 218,s.11. Ankara-1971

3 Evelyn Reed, *Kadının Evrimi, Anaerki Klandan Ataerki Aile’ye*, Payel Yayınevi,s.9, İstanbul-1983

4 Nephân Saran, *Antropoloji*, İnkılap Kitabevi,s.301, İstanbul-1993

5 Kapalı bir yerleşim alanındaki klanların birleşerek oluşturdukları toplumsal birlik; Jens ile Tribü arasındaki halka. Bu birleşimlerin temelinde çoğu zaman mistik ya da ritüel motifler yatmaktadır.[Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*, s.91]

6 Evelyn Reed, s.9

7 a.g.e.,s.9

8 Ahmet Maden, Evlenme ve Evlenme Şekilleri, Türk Aile Ansk., Aile Araştırma Kurumu, s., 493, Ankara-1991.

9 Sabri Çakır, *Üretimden Tüketime İnsan-Kültür ve Toplum Yazıları*, Fakülte Kitabevi, 2.Baskı, s.379, Isparta-2011

10 Bu seremoniler: Görücülük(kız beğenme/bakma), dünlük/dünürçülük(kız isteme), söz kesme/söz kesimi/sözlenme, nişan/nişanlanma, nikâh(resmi/dini), düğündür(kına gecesi, damat giydirme, gelin alma vb.).

11 Çakır,a.g.e.,s.379

12 Bahaeddin Ögel, *Türk Toplumunun Gelişme Çağları*, Kömen Yayınları 4, 2,Baskı, s.174, Ankara-1979

13 A.g.e.,s. 174

14 Çakır, a.g.e., s.380

temelindeki sosyal kurum ailedir. Tüm örgütlenme biçimlerinin çıkış noktası, kültürlerin beşiği, tüm sosyal bilimlerin ilgi odağı, toplumsal etik ve hukukun kaynağı aile olmuştur. Her kurumdan, her örgütlenme biçiminden daha çok araştırılmış, üzerinde yüzlerce eserin yazıldığı aile, günümüzde de hem sorunsal hem yapısal hem de işlevsel açıdan tartışılan ve üzerinde önemle durulması gereken bir olgusudur.

Öncelikle “aile” kavramından ne anlıyoruz? “Toplumun bir hücresi ve tüm insan örgütlenmelerinin çıkış noktası”¹⁵ olarak kabul edilen “aile” nin tüm insan toplulukları için geçerli bir tanımını yapmak pek olası değildir. Bunda, çeşitli sosyal bilim kollarının aile olgusuna, gerek kuramsal ve gerekse yönetsel açılardan farklı bakmalarının bir rolü olduğu söylenebilir. Öte yandan, sokaktaki/TV’lerdeki vatandaşın “aile” den ne anladığı ile bilim insanlarının bu kurumu ele alışları, algı düzeyleri arasındaki farklar da konuyu daha da karmaşık ve anlaşılabilir duruma getirmektedir. Örneğin, ülkemizin her yerinde, köyünde- kasabasında, kentinde “ailem” sözü: kadını, annem, babam, akrabalarım vb. anlamlarda kullanılmaktadır.

Yine, toplum yapısı ve kültürüne göre ailenin kapsamının değişkenliği de bu kavramın genel kabul gören bir tanımının yapılamayacağını göstermektedir. O nedenle de “aile kavramından ne anlıyoruz?” sorusuna yüzlerce farklı yanıt verilmiş, farklı tanımlar yapılmıştır.

Bunları burada yinelenmek, konumuzun içeriği açısından olası değildir. Buna karşın her toplumdaki yaşama biçimi, cinsel düzen, üretim, tüketim ve ekonomik düzey ve toplumsal statüler ve ilişkiler ailenin işlevlerine ve yapısına bağlıdır. Bu özellikler ailenin her toplumda, her yerde temel sosyal bir grup ya da kurum olduğunu, evrensel bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Bu bağlamda ancak “aile nedir?” sorusuna yanıt verilebilir.

Antropolojik (insanbilimsel) aile düşüncesi, insanbilimin konusunun “**insan, toplum ve kültür**” olması nedeniyle kültürel bir bencillik yönünde eğilim gösterecektir. Çünkü aile, çoğu kez alt ve orta sınıf idealine dayanır ya da bu sınıflarda yaşayanların özlem duyduğu, elde etmek istediği bir toplumsal statüdür. Onlar için aile; belki bir güç kaynağı, toplumda yer almanın, öne çıkmanın bir simgesi; belki evlenme ve cinselliğin önkoşulu, belki de bir toplumsallaşma aracıdır. Bu imgesel biçimiyle sıradan insanlar olarak biz, genellikle aileyi niceliksel bir varlık olarak bir koca, bir kadın ve bunlar arasında toplumca onaylanan cinsel ilişki ve onların bağımlı çocuklarından oluşmuş, ortak bir mekânı ve zamanı paylaşan bir grup olarak düşünürüz. **Gerçekten niceliksel olarak bakıldığında aile bir gruptur, bir birlikteliktir; ortak bir mekânı (alanı) paylaşan, aralarında ekonomik işbölümü bulunan ve toplumsal kabul gören cinsellik (evlilik) ilişkisiyle nitelenen bir kurumdur.** Buna karşın bu ideal ve özel aile örneği, tipik olmaktan uzaktır. Çünkü aile, insanlık tarihinde büyük bir toplumsal evrim geçirerek ve karmaşık bir olgu olarak günümüze gelmiş bir gelişmedir. Ailenin daha doğru bir tanımı, tüm toplumlarda ve kültürlerde var olan birçok farklı aile

biçimini dikkate almakla yapılabilir. O zaman, ailenin özellikleri nelerdir?¹⁶

- Birincisi, bir dereceye kadar birbiriyle ilişkisi olan insanların bir grubundan oluşur.
- İkincisi, üyeleri uzun zamandır birlikte yaşar ve grup içinde en az bir çift arasında toplumca onaylanan ve sürekli olan cinsel ilişki vardır.
- Üçüncüsü, grup içindeki yetişkinler, herhangi bir çocuğun (kız-erkek) sorumluluğunu kabul ederler.
- Dördüncüsü, ailenin üyeleri-çoğu kez mal ve hizmet üretimi için-bütün görevleri paylaşır ve her zaman- mal ve hizmet tüketimi için- ekonomik bir birimi oluşturur ve biçimlendirirler.

Buna göre aile tanımı şöyle olabilir: **Aile; birlikte yaşayan, ekonomik işbölümü ve üreme süreci ile nitelenen ve yetişkin üyeleri, çocuğun sorumluluğunu kabul eden; soy, evlenme ve evlat edinme yolu ile akraba olan, bir dereceye kadar devamlı bir insan grubu ya da bir kurumdur.**¹⁷ Eğer bu tanım, biraz kullanışsız ve algılanması da biraz zor ise, bunun nedeni, böylesine büyük ve karmaşık bir aile türünü kapsamak zorunda olduğundandır.

Bu bağlamda aile, toplumsal bir grup ya da bir birlik olmanın yanında, kurumsallaşmış davranışların yönettiği ortak yerleşimi (ikametgâhı) ve ortak değerleri temel alan bir kurum, ekonomik iş bölümü ve üreme süreci ile karakterize edilen birincil bir sosyal yapıdır.

Çoğumuz, yaşantımızın büyük bir bölümünü iki aile içinde geçiririz: Birincisi, içinde doğup büyüdüğümüz uyum ailesi; ikincisi, kendimizin kurduğu üretim ailesi. Her toplumda ailenin, evlilik yolu ile biçimleneceği beklenir.

Çeşitli evlenme yolları ve biçimleri ile ortaya çıkan aile, toplumun bir hücresi ve tüm insan örgütlenmelerinin çıkış noktası olarak toplumsal kültürün sürekliliğini ve soydan soya aktarımını üstlenen bir kurumdur. Bu kurum, içinde bir takım görevlerin(işlevlerin)¹⁸ yer aldığı belirginleşmiş ve toplum tarafından onaylanmış statü ve rollere bağlı olarak birbiriyle etkileşimde bulunan aile bireyleri ve onları biçimlendiren davranış örüntülerinden oluşur. Bu davranış örüntülerinin(kalıpların) en önemlisi de ilişkileri güçlü kılan “moral değerleri” ve bunları paylaşımıdır. O nedenle bir halk ozanımıza¹⁹ “aile nedir?” diye sorduklarında, aile : **“Sevincini büyültür/ Üzüntünü küçültür”** dizeleriyle verdiği yanıt, ailenin ne denli önemli ve anlamlı bir dayanışma kurumu olduğunu kanıtlar niteliktedir.

C. Boşanma Nedir?

¹⁶ Ian Robertson, *Sociology*, Worth Publishers, Inc., s.315, New York-1980

¹⁷ Çakır, a.g.e. s.379

¹⁸ Ailenin görevleri(işlevleri) :1) Cinsel davranış düzenler, 2) Soyun devamını sağlar, 3) Toplumsallaşmayı (sosyalleşme) sağlar, 4) Çocuğun bakım ve korunmasını sağlar, 5) Çocuğa toplumsal konum ve rol kazandırır [Bk.Sabri Çakır, Üretimden Tüketime İnsan-Kültür ve Toplum yazıları, s.386-387, Isparta-2011]

¹⁹ Aşık Yoksul Derviş - Şemsettin Kubat, Afyon-Emirdağlı Alevi-Bektaşlı Türk Şair ve Halk Ozanı, TV’deki sohbeti(25.12.2005)

¹⁵ B. Malinowski, *İkel Topumlarda Cinsellik ve Baskı*, Kabalcı Yayınları: 1, s.134, İstanbul-1989

Şu ya da bu biçimde evrimleşerek ortaya çıkan ve toplumun *temel kurumu* olan *aile*, günümüzde çok değişik nedenlerle artan “*boşanma/ayrılma*” olayları ile giderek parçalanmakta ve “evlilik ve aile hukuku” açısından yeni sorunlar toplumu olumsuz yönden etkilemektedir. İnsan yaşamının en önemli aşamalarından biri olarak evrenselliği kabul edilmiş toplumsal bir kurum olan evlenme; birlikteliğin, ilişkilerin sürdürülememesi durumunda *boşanma/ayrılma* olayı ile sona ermektedir. Bir başka söyleyişle aile, *evlilik/evlenme* aracılığı ile kurulmakta ise, toplumsal açıdan hoş karşılanmayan *boşanma* olayı ile de yıkılmaktadır. Eğer evlilik kurumu, zamanla bozuluyor, sorumluluklarını ve işlevlerini yerine getiremiyorsa boşanma/ayrılma kaçınılmaz bir sonuç oluyor.. Bu bozulmalar, aksaklıklar giderilemediğinde ise doğal olarak aile kurumu boşanma sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. Boşanma sonucunda, evlilik sözleşmesi (resmi nikâh), birlikte yaşam, toplumca onaylanmış cinsel ilişki hakkı, yani evlilik sona ermektedir. Boşanma, evliliğin, aile birliğinin sona erişinin hukuksal anlatımıdır. Bir başka söyleyişle boşanma, evliliğin geçerli yasaca kabul edilen biçimde sona erdirilmesidir. Halil Cin, hukuksal açıdan boşanmayı şöyle tanımlar:

“*Modern hukuk sisteminde boşanma, eşlerin sağlığında, onlardan birinin veya her kişinin istemi üzerine, kanunda tespit edilmiş olan belli sebeplere dayanarak mahkemece verilecek bir karar gereğince elde edilir.*”²⁰

Boşanma olayı, hukuksal açıdan önemli bir karar olmasına karşın, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik açılardan aile bireylerini ve akrabalık ilişkilerini örseleyen, ruhsal bozukluk yaratan toplumsal bir süreç ya da olgu olarak değerlendirilir.

Aile hukukunun en dramatik/acıklı bölümlerinden birisini oluşturan boşanma konusu, yasal yollardan yapılmış ve toplumca onaylanmış bir evlilik (cinsellik) ilişkisinin, yine yasal olarak sonlandırılmasıdır. Boşanma sonunda, boşanan çiftin (kadın ve erkeğin) yeni bir evlilik yapacak şekilde hukuksal ve toplumsal hakları yine Medeni yasa ile düzenlenmektedir. Geleneksel hukukumuzda boşanma, İslam Hukuku ile Medeni Hukuk ayırımına göre farklılaşır.²¹ Geleneksel İslam toplumlarında, İslam Hukuku’nun uygulandığı yörelerde boşanma; temel olarak kocaya tanınmış bir hak iken²², modern hukuk sistemlerini ve Medeni Hukuk kurallarını kabul etmiş toplumlarda eşlerden birinin ya da her ikisinin istemi üzerine, yasada saptanmış olan belli nedenlere dayanarak mahkemece verilecek bir karar gereğince gerçekleşir.²³ Evliliğin sona erdirilmesi, boşanma olgusu ve gerçek nedenleri üzerinde nesnel boyutta ve makro düzeyde ülkemizde araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bunun da en önemli nedeni, hukuk ve aile mahkemelerinde sonuçlanan boşanma dosyalarının arşivlerde araştırmacıların yararlanmasına açılmaması, gizli tutulmasıdır. İkinci bir neden ise, boşanan kadın ve erkeğin tesadüfi örneklem teknikleriyle bulunup onlarla görüşülmesinin ve gerçek

boşanma nedenlerinin öğrenilmesinin zorluğudur. Gerçi Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün 1200 ayrılmış/boşanmış kişi üzerinde 2006 yılında yaptığı “**boşanma nedenleri**”²⁴ araştırmasında öne çıkan nedenler ekonomik sorunlar, şiddet görme ve aileler arasında uyumsuzluk vb. gösterilmektedir.²⁵ 12 ilde psikolog(?) eşliğinde, 657 si kadın, 543’ü erkek toplam 1200 boşanmış denek üzerinde yapılan bu araştırmanın en önemli bulgusu, **en yüksek boşanma oranının yüzde 40 ile lise ve dengi okul mezunlarında görüldüğü ve boşananların yüzde 90’ının kentlerde yaşıyor olmasıdır.** Boşanma nedenleri arasında da en yüksek oranın yüzde 90 ile “**şiddetli geçimsizlik**” faktörü olduğu saptanmıştır. Ne var ki geçimsizliğe götüren nedenlerin temelinde yer alan psiko-sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal faktörlerin çok boyutlu olarak ortaya konulamadığı bir gerçektir.²⁶ Araştırmaya göre öteki boşanma nedenleri de “**terk ve zina**” olarak belirlenmiştir. Mahkeme kayıtlarında ise bunlar da (terk, zina) “**geçimsizlik**” olarak gösterilmiştir. Nedeni ise, toplumumuzda eşlerden birinin sadakatsizliği (aldatma, zina) ya da evi terk etmesiyle gerçekleşen boşanmalarda ahlaki normlar, geleneksel değer yargıları ve genel kabuller nedeniyle “**geçimsizlik**” adı altında kayda geçmektedir.²⁷ **Önem** sırasına göre ikinci bir bulgu ise, “**boşanma nedeni**” olarak **ailelerin müdahalesidir.** Üçüncü bulgu ise, “**boşananların çoğunluğunun evliliğin ilk beş yılında gerçekleşmiş**” olmasıdır. Bunlardan da anlaşılıyor ki boşanma sorunu/olgusuyla ilgili resmi bulgular, olgusal düzeyde olmadığı gibi, boşanma sorununun da temelinde bulunan gerçek nedenleri yansıtmıyor. Bu nedenlere dayanılarak verilen boşanma kararlarının da eleştiriye açık ve üzerinde sosyolojik olarak durulması, nedenlerinin araştırılması gereken sorunlar olduğu görülmektedir. Yine, aynı kurumun yaptığı ‘**Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nda**²⁸ en dikkat çeken bulgulardan biri de boşanma nedenlerinin sıralamasında olmuştur. Genel kanının aksine boşanmada ilk sıralarda **dayak, aldatma, ekonomik yokluk** yer almıyor. Birinci sırada yüzde 27,3’lük oranla “**eşlerin birbirine ilgisizlik ve sorumsuzluğu**”²⁹ boşanma nedeni olarak yer almaktadır.

Evliliğin, boşanma olayı ile bitmesine yol açan bu ve benzeri nedenleri genelleştirecek olursak genel olarak şu nedenler sıralanabilir:

1. Aile yapısı ve eşler arasındaki eğitimsel, kültürel farklılık,
2. Töre ve geleneklerden kaynaklanan baskı, şiddet,
3. Yoksulluk ve gelecek endişesi,
4. Eşler arasındaki cinsel uyumsuzluk,

24 Bu araştırma Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü’nce 2006’da yapılmıştır.

25 Milliyet, 27 Şubat 2011

26 Boşanma Nedenleri Araştırması 2006.:12

27 a.g.a.,s.12

28 Bu araştırma Türkiye Genelinde toplam 12 056 hane ile 2011’de yapılan bir anket çalışmasıdır. Bu anket uygulamasında 18 yaş üstü 10362 erkek, 13017 kadın olmak üzere toplam 23379 kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları henüz yayımlanmamıştır.

29 Hürriyet Sağlık, 25.04.2012

20 Halil Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, s.15, Konya -1998

21 Mahmut Tezcan, *Türk Ailesi Antropolojisi*, İmge Kitabevi Yayınları, s.100.Ankara-2000

22 İslam Hukuku’nda boşanma, “*talak*” kavramı ile ifade edilir. Talak, hukukta kocanın tek tarafı iradesiyle hiçbir neden göstermeksizin ve hiçbir resmi makama başvurmaksızın evlenmeye son verme yetkisini ifade eder.

23 Bk.M.Tezcan, a.g.e., s.100

5. Eşlerin birbirini aldatması, ihanet etmesi,
6. Gelin-kaynana geçimsizliği,
7. Alkol, kumar ve uyuşturucu bağımlılığı,
8. TV programları, sinema ve popüler kültürün olumsuz etkileri,
9. Erkek egemenliği, çokeşli evlilik,
10. Yabancı hayranlığı, yabancılarla evlenme vb. nedenlerdir

3. BULGU VE YORUMLAR

A. Evli Kadınların Genel Nitelikleri

1) Doğum Yeri ve Yaş Grubu

Kendileriyle görüştüğümüz evli kadınların yüzde 43,4’ü köy, yüzde 28,6’sı ilçe merkezi, yüzde 27,7’si de il merkezinde doğmuştur (Tablo 1). Yani evli kadınların çoğunluğunun köy-kasaba ve ilçelerde doğmuş (yüzde72,0) olması, araştırma bulgularının geleneksel yapının değerlerine daha uygun, evlilik, aile ve boşanma gibi olguların ise kentlileşmiş kadınların algı düzeylerinden daha tutucu ve farklı olduğunu göstermektedir. Tesadüfi örneklem tekniği ile Türkiye’nin değişik inançlara ve uygulamalara sahip köy, kasaba, kentlerinde yaşayan 1000 evli kadın, her yerleşim biriminden 30 denek olmak üzere değişik yapıdaki yerleşim alanlarından seçilmiştir.³⁰

Tablo 1: Görüşülenlerin Doğum Yeri

	Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Değer	İl merkezi	277	27,7	27,8
	İlçe merkezi	286	28,6	56,5
	Köy	434	43,4	100,0
	Toplam	997	99,7	100,0
Yanıtsız	3	,3		
Genel Toplam	1000	100,0		

³⁰ Deneklerin seçtiği yerleşim birimleri: Kütahya, Mersin/Toros mahallesi), Balıkesir/Bigadiç ilçesi, Malatya/Ören köyü, Adıyaman/Kâhta ilçesi, Manisa/Salihli ilçesi, Samsun/Çarşamba ilçesi-Kestanepınarı köyü; Samsun/Çarşamba ilçesi, Mardin/Midyat ilçesi, Amasya/Gümüşhacıköy ilçesi Çayköy, Trabzon/merkez ilçe, Giresun/Bulancak Pazarsuyu köyü, Kastamonu/ merkez Şekerköy, Samsun/merkez, Amasya / merkez, Isparta/merkez, Antalya/merkez, Burdur/Bucak, Çorum /Gökçe Doğan köyü, Ankara/Çubuk ilçesi, Kahraman Maraş/Düzbağ kasabası, İzmir/Urla ilçesi, Burdur/Ağlasın Yeşilbaş köy,Uşak/merkez, Kırşehir merkez köyleri, Bursa/Karaman mahallesi, Antalya/merkez, Konya/Kireli kasabası, Hatay/Samandağ’ı ilçesi, Burdur/merkez Günalan köyü, Burdur/Yeşilova Niyazlar köyü, Mersin/merkez Karaduvar mahallesi.

Deneklerin yaş gruplarına baktığımızda kendisiyle görüşme yapılan evli kadınların en yüksek oranın 25-49 yaş dilimleri arasında olduğu görülür. Tablodan izleneceği gibi orta yaş grubu ve onun üstündeki bir kesim araştırmada kendilerine anket uygulanarak görüşülenlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Böyle bir örneklem seçiminde herhangi bir ölçüt uygulanmamış, tamamıyla tesadüfi koşullar bunun örnekleme işlemi belirlemiştir.

Tablo 2: Görüşülenlerin Yaş Dağılımı

Yaş Grubu	Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli yüzde %	Birikimli Yüzde %
Değer	15-19	7	,7	,7
	20-24	68	6,8	7,5
	25-29	137	13,7	21,3
	30-34	139	13,9	35,2
	35-39	151	15,1	50,4
	40-44	144	14,4	64,8
	45-49	129	12,9	77,7
	50-54	92	9,2	87,0
	55-59	58	5,8	92,8
	60-64	71	7,1	99,9
	65 ve üzeri	1	,1	100,0
	Toplam	997	99,7	100,0
Yanıtsız	3	,3		
Genel Toplam	1000	100,0		

1) Eğitim/Öğrenim Durumu ve Meslekleri

Tüm canlı varlıklarda bir yaşam gereksinmesi olarak eğitim, yaşamın yenilmesi, sürekliliği, yaşayan organizmanın gereksinimlerini karşılamak için çevreye uyum sağlaması demektir.³¹ **Bu anlamda eğitim, insan ve toplum yaşamı için sosyal yaşamın sürdürülme aracıdır.** İlkel kabileler ya da çağdaş kentlerdeki toplulukları oluşturan bireyler dünyaya geldiklerinde; olgunlaşmamış, çaresiz, dil bilmez, inanç ve düşünceden yoksun ve toplum ölçütlerinden habersizdirler.³² Bir başka anlatımla, yaşamı biçimlendiren kültürden yoksundurlar. Grubunun yaşam deneyimlerini taşıyan her birey ya da topluluk, zamanı gelince göçer, fakat tür yaşamını sürdürür. **Toplumu oluşturan bireylerin doğumu, yaşamı ve ölümü, eğitimin zorunluluğunu ortaya koyan birinci derecede kaçınılmaz olaylardır.**³³

³¹ John Dewey, *Demokrasi ve Eğitim*, Başarı Yayıncılık, s.9, İstanbul-1996

³² a.g.e.,s.10

³³ a.g.e.,s.10

Tablo 3: Görüşülenlerin Öğrenim Durumu

	Sayı(N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Değer	Okur-yazar değil	124	12,4	12,4
	Okur-yazar	46	4,6	17,1
	İlkokul mezunu	435	43,5	60,7
	Ortaokul mezunu	93	9,3	70,0
	Lise ve dengi okul mezunu	160	16,0	86,1
	Yüksekokul /Üniversite mezunu	131	13,1	99,2
	Başka, belirtiniz:....	8	,8	100,0
	Toplam	997	99,7	100,0
Yanıtsız	3	,3		
Genel Toplam	1000	100,0		

Yeni doğan birey ile yetişkin bireyler arasında bilgi, gelenek ve beceri(deneyim) açılarından farklılıklar bulunmamaktadır. Toplumun varlığı, biyolojik yaşamda olduğu gibi, geçiş süreçleri ile devam eder. Bu geçiş süreçleri, duygu ve düşünceler, eylem ve alışkanlıklar ile büyükten küçüğe aktarılır. Eğer bu aktarma işlevi olmasaydı, o toplum varlığını sürdüremezdi. **Demek ki toplumun varlığını sürdürebilmesi için de eğitim yine zorunlu bir çalışmadır.**³⁴ Yine, insan yavrusu yani bebek o denli güçsüzdür ki, yardım edilmez, yol gösterilmez ve kendi haline bırakılırsa, fiziksel varlığı ve asıl gelişmeler için gerekli olan yetenekleri bile kazanamaz. **Bunun için de eğitim zorunlu bir gereksinimdir.** Böylece insan yavrusunun, sanat, bilim ve ahlak alanlarındaki başarısı için, eğitime ne denli gereksinim duyduğu ortaya çıkar.³⁵

Bu kuramsal ve gereksinmeli temelden baktığımızda eğitim ve öğrenmenin işlevlerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- Çocuğun toplumsallaşmasını/sosyalleşmesini amaçlar.
- Bireyi toplumsal yaşama hazırlar.
- Kültürün geleceğe, soydan soya aktarılması sağlar.
- Toplumun varlığını ve sürekliliğini sağlar...

Bu bağlamda geniş anlamıyla eğitimden anlaşılan şudur:

“Bireylerin içinde doğup büyüdükleri, yaşamlarını sürdürdükleri toplumun değerlerini, bilgi birikimlerini, geliştirdikleri çeşitli becerileri öğrenmeleri ve öğrendiklerini kendilerinden sonra gelen kuşağa aktarmaları sürecini içerir.”

34 a.g.e.s.,11

35 a.g.e.s.,11

Dar anlamda ise eğitim, **“Bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı³⁶ yoluyla ve katı(amaçlı)³⁷ olarak istendik³⁸ değişme meydana getirme sürecidir.”**³⁹ Bu anlamda eğitim, öğretim/öğrenme kavramı yerine kullanılmakta olup, insanın teknik ve bilimle ilişkisini kuran bir araçtır. Her iki tabloya, eğitim ve öğretimin açık ve gizli işlevleri açısından baktığımızda deneklerin öğrenim düzeylerinin ve buna bağlı olarak da mesleki statülerinin düşük olduğu anlaşılır. Deneklerin, sözde modernleşmiş ve çağa uygun eğitim ve öğretim yöntemlerinin uygulandığı ve çok tartışmalı dinsel ağırlıklı yeni eğitim modellerinin zorunlu olarak kabul edildiği topluluğumuzda hala kadınların, “okur-yazar” olduğunu beyan edenlerle (%4,6) yüzde 17,00’nin okuma-yazma bilmediği (%12,4), eğitim ve öğretim açısından üzerinde önemle durulması gereken bir sorundur. Buna karşın bölgesel ve toplumsal farklılıklardan kaynaklanan nedenlerle ilkökul mezunlarının oranının yüzde 43,6, lise ve dengi okul bitirmişlerin yüzde 16,00; yüksekokul mezunlarının yüzde 13,1; her nedense ortaokul mezunlarının yüzde 9,3 gibi bir düzeyde bulunması bir yana bırakılırsa, olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Kadının toplumsal konumu ve aile içi ilişkiler açısından öğrenim düzeyi ne denli önemli ise mesleki statüsü ve buna uygun rolleri de o denli önemlidir. Eğitimin eş seçme, sosyal çevre edinme, toplumsal statü kazandırma, işsizliği önleme vb. gizli işlevleri açısından baktığımızda, deneklerin yüzde 73,8’inin “ev kadını/ev hanımı” statüsünde bulunması, kadından beklenen “rol beklentisini” olumsuz yönde etkileyen ve “fırsat eşitliğini” zedeleyen bir bulgu olarak görülebilir. Kadınların, istemleri dışında böyle bir statünün oluşması, Türk toplumundaki aile değerleri, erkek egemen bir aile yapısı, cinsiyet ayrımı, dinsel ve töresel baskılar vb. etkenlerden kaynaklanmaktadır

Ev kadını/ev hanımı dışındakilerin (ebe-hemşire, tezgâhtar, temizlik işçisi, hizmetli, emekli memur/öğretmen, kuaför, aşçı, esnaf, büro hizmetçisi, ev kadını-çiftçi, eczacı, terzi, bohçacı, işçi, psikolog, serbest meslek, memur, öğretmen, avukat, ekonomist vb.) çok değişik statülerle değişik iş kollarında çalıştıkları ve mesleki dağılımının yüzde 25,2’sini oluşturdukları tablo 4’ün incelenmesinden anlaşılacaktır. Doğum yerleri dağılımında görüldüğü gibi, çoğunluğun kırsal ya da kasaba kökenli olması, doğrudan doğruya mesleki yapılanmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. Ev kadınlığı statüsünün dışında dikkat çeken en önemli meslek ya da statülerin, emekli öğretmen ve memur, öğretmen, ebe-hemşire, çeşitli serbest meslek, psikolog, avukat, eczacı, ekonomist vb. mesleklerin yaygınlaşması, aile ve çalışma yaşamında kadının statüsü ve rollerinde, eğitim-öğrenim düzeyinde önemli ve anlamlı değişmeler olduğunu göstermektedir. Bu değişmelerin de aile içindeki ilişkileri, kadına atfedilen olumsuz bakışları, ailenin yapı ve işlevlerini değiştireceği vurgulanabilir.

36 “Kendi Yaşantısı Yoluyla” ifadesi, öğrencinin “yaparak, yaşayarak öğrenmesi” anlamındadır.

37 “Kasıt” sözcüğü ile, eğitimin planlı değişmeleri içerdiğini ve rastlantılara bırakılmadığı ifade edilmek istenmiştir.

38 “İstendik” sözcüğü ile ise, her türlü değişimin değil, toplumun istek ve beklentileriyle uyumlu düşen davranış değişiklikleri anlatılmak istenmiştir.

39 Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi*, Zirve Ofset, s.3, Ankara-1994

Tablo 4: Görüşülenlerin Mesleği

	Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Ev hanımı/ Ev kadını	736	73,6	73,8	73,8
Ebe-Hemşire	17	1,7	1,7	75,5
Tezgâhtar	6	,6	,6	76,1
Gündelikçi/ Temizlik işçisi	4	,4	,4	76,5
Hizmetli/müstahdem	2	,2	,2	76,7
Emekli/memur/öğretmen	49	4,9	4,9	81,6
Kuaför	7	,7	,7	82,3
Aşçı	17	1,7	1,7	84,1
Esnaf	14	1,4	1,4	85,5
Büro hizmetleri	10	1,0	1,0	86,5
Ev hanımı/Çiftçi/ Rençber	8	,8	,8	87,3
Çocuk Gelişimci	6	,6	,6	87,9
Eczacı	2	,2	,2	88,1
Terzi	11	1,1	1,1	89,2
Bohçacı/Çerçici	3	,3	,3	89,5
Yüksekokul/Üniversite öğrencisi	2	,2	,2	89,7
İşçi	17	1,7	1,7	91,4
Psikolog	4	,4	,4	91,8
Serbest meslek	13	1,3	1,3	93,1
Memur	27	2,7	2,7	95,8
Öğretmen	36	3,6	3,6	99,4
Avukat	2	,2	,2	99,6
Ekonomist/ İşletmeci/insan kaynakları Uzmanı	1	,1	,1	99,7
Öğrenci	2	,2	,2	99,9
Diğer	1	,1	,1	100,0
Toplam	997	99,7	100,0	
Yanıtsız	3	,3		
Genel Toplam	1000	100,0		

Ev kadını/ev hanımı dışındakilerin (ebe-hemşire, tezgâhtar, temizlik işçisi, hizmetli, emekli memur/öğretmen, kuaför, aşçı, esnaf, büro hizmetçisi, ev kadını-çiftçi, eczacı, terzi, bohçacı, işçi, psikolog, serbest meslek, memur, öğretmen, avukat, ekonomist vb.) çok değişik statülerle değişik iş kollarında çalıştıkları ve mesleki dağılımın yüzde 25,2’sini oluşturdukları tablo 4’ün incelenmesinden anlaşılacaktır. Doğum yerleri dağılımında görüldüğü gibi, çoğunluğun kırsal ya da kasaba kökenli olması, doğrudan doğruya mesleki yapılanmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. Ev kadınlığı statüsünün dışında dikkat çeken en önemli meslek ya da statülerin, emekli öğretmen ve memur, öğretmen, ebe-hemşire, çeşitli serbest meslek, psikolog, avukat, eczacı, ekonomist vb. mesleklerin yaygınlaşması, aile ve çalışma yaşamında kadının statüsü ve rollerinde, eğitim-öğrenim düzeyinde önemli ve anlamlı değişimler olduğunu göstermektedir. Bu değişimin de aile içindeki ilişkileri, kadına atfedilen olumsuz bakışları, ailenin yapı ve işlevlerini değiştireceği vurgulanabilir.

2) Evli Kadınların Evlilik ve Aile Algıları

Günlük gazetelerin haberleri ve manşetleri arasında, TV programlarında evlilik, boşanma, kadına uygulanan şiddet, töre cinayetleri, intihar, kadın ve aile katliamları, kadına yapılan tecavüz, çocuk evlilikleri, kürtaj, ensest⁴⁰ vb. olaylar o denli çok ki, insan hangisini okuyacağını, hangisini izleyeceğini bilemiyor! Hele de konunun uzmanı olmayan ya da konuya ilgi duymayanların üstesinden gelip anlayabileceği, dikkat edebileceği olaylar değil bunlar! Özellikle de “evlenme/evlilik, aile, boşanma” konuları çok konuşulmakta, TV’lerdeki aile ile ilgili dizilerde, “evlilik/evlendirme” programlarında her gün gündeme getirilmekte ve toplum önünde tartışılmaktadır. Ayrıca, aile, evlik, boşanma gibi sorunları çözmek için giderek yaygınlaşan “Aile Mahkemeleri”nin, aile araştırma kurumlarının, aile danışmanlık merkezlerinin sayısı artmakta, kısa sürede ve oldukça yüksek ücret karşılığında “aile danışmanı” yetiştireceğini vaat eden kurslar düzenlenmektedir. Bu örnekler de “**aile ve evlilik kurumu**”nun Türk toplum yaşamında nedenli önemli olduğunu ve buna karşın da aile yapısı ve değerlerinin bozulduğunu, özellikle evliliğin kökten sarsıldığını, kısa ömürlü olabileceğini kanıtlar niteliktedir.

Evlilik ve aile ile ilgili sorunlar, kurumlar, örgütlenmeler, TV programları, diziler bu denli artış göstermeden birkaç yıl önce bu araştırmaya başlanılmıştır. Aile kurmuş, aile

⁴⁰ **Ensest: Ensest (fücur) tabusu;** Türkçede çok yaygın olarak bilinip kullanılmayan bu kavram sözlük anlamıyla: “ yakın akrabalar, özellikle anne - babalar ile çocuk ve kardeşler arasında cinsel ilişki kurmanın yasaklanması. Yasaklama, genellikle bu aslı ilişkiler içine kabul edilen ya da evlilikle gelen kişileri de kapsar ve neden olarak, cinsel ilişkileri çekirdek aile grubu içinde (çatışmalardan kaçınmak amacıyla) tek bir kuşakla sınırlama gerekliliği ve bunun yanı sıra aynı soydan gelenlerin çiftleşmesi korkusu gösterilir.” Kavramsal boyutuyla irdelendiğinde, akrabalık sisteminin soydan gelen olumlu birtakım hak ve görevlerine karşılık, soydan gelen olumsuz birtakım görevleri, başka deyimle akrabalık gereği uyulması istenen yasaklar, sınırlamalar mevcuttur. Bu tür yasakların başında fücur (incest) yasağı gelir. Her yerde insanların, yakın akraba arasında “**cinsel ilişki**” biçiminde tanımlanan ve Türkçe bir sözcük olmayan ve Arapçadan kaynaklanan “**fücur**”a karşı duydukları tepki, kuşkusuz içgüdüsel bir olgu değildir. O, öteki sosyal herhangi bir norm gibi sosyalleşme sürecinde öğrenilir[Bk. Sabri ÇAKIR, *Üretimden Tüketime İnsan-Kültür ve Toplum yazıları*, s.387,388,389,390, Isparta-2011

yapısı içinde işlevini şu ya da bu şekilde yerine getirmiş evli kadınların, “**evlilikten ne anladıklarını, algı düzeylerini**” anlamak için, kendilerine “**Sizce aile nedir?**” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtlar tablo 5’te gösterilmiştir. “**Açık uçlu**” olarak sorulan bu soruya, aile algısı tablosunda da görüleceği gibi, çok değişik yanıtlar verilmiş; birbiriyle ortak özellik taşıyan yanıtlar birleştirilerek genelleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde en çok antropolojide uygulanan “emik” yaklaşıma ve soru sorma tekniğine uygun olarak sorulan bu soruya verilen yanıtlar yüzdelik sıralamasına göre şöyledir:

- **Yuva kurmak, aile oluşturmak, mutlu olmak (%33,4)**
- İki hayatı paylaşmak, birleştirmek(%15,8)
- **İki farklı cinsiyetin birleşmesi, bir aile kurması(%5,9)**
- Bir ömrü/ Yaşamı paylaşmak, sorumluluk altına girmek(%5,5)
- **Aileyi oluşturmak, ev kurmak(%4,8)**
- **Kendine bir eş bulmak, bir aile kurmak(%4,6)**
- **Aile kurabilmek için gerekli olan durum, şart(%4,4)**
- Sevdiğine kavuşmak, sevdiğinle yeni bir hayat kurmak(%3,9)
- Sevgimi paylaşmak, mal-mülk sahibi olmak(%3,7)
- Ev, yer edinmek, çocuk sahibi olmak(%3,3)
- Bir erkekle severek hayatını birleştirmek(%3,2)
- Resmi / yasal birliktelik, cinselliğin resmileştirilmesi(%2,9)
- Neslin (soyun) devamını sağlayan kurum.
- **Evlilik bir saçmalaktır, kimsenin yapmaması gerekir.**
- Kadın ve erkeğin bir yastıkta kocaması, birlikte yaşaması
- Allah’ın emri diye çocuk sahibi olmak.
- Allah’ın emri olduğu için kadın-erkeğin birlikte olması
- **Allah’ın emri, Peygamber’in kavli olduğu için birlikte olmak.**
- Geleceğimi güvence altına almak vb.

Tablo 5: Görüşülenlerin Evlilik/Evlenme Algıları

	Sayı(N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Yuva kurmak/Aile oluşturmak/Mutlu Olmak	322	32,2	33,4	33,4
Ev, yer edinmek, çocuk sahibi olmak.	32	3,2	3,3	36,8
Kendine bir eş bulmak/Bir aile kurmak	44	4,4	4,6	41,3
Aileyi oluşturmak/ Ev kurmak	46	4,6	4,8	46,1
Allah’ın emri diye çocuk sahibi olmak.	7	,7	,7	46,8
Allah’ın emri olduğu için kadın-erkeğin birlikte olması	7	,7	,7	47,6
Allah’ın emri, Peygamber’in kavli olduğu için birlikte olmak.	4	,4	,4	48,0
Geleceğimi güvence altına almak.	1	,1	,1	48,1
Sevgimi paylaşmak, mal-mülk sahibi olmak	36	3,6	3,7	51,8
İki hayatı paylaşmak/birleştirmek	152	15,2	15,8	67,6
Sevdiğine kavuşmak/Sevdiğinle yeni bir hayat kurmak	38	3,8	3,9	71,5
İki farklı cinsiyetin birleşmesi/ Bir aile kurması	57	5,7	5,9	77,5
Bir ömrü/ Yaşamı paylaşmak/ Sorumluluk altına girmek	53	5,3	5,5	83,0
Evlilik bir saçmalaktır/kimsenin yapmaması gerekir.	17	1,7	1,8	84,7
Resmi / Yasal birliktelik/Cinselliğin resmileştirilmesi.	28	2,8	2,9	87,6
Bilmiyor	7	,7	,7	88,4
Aile kurabilmek için gerekli olan durum/şart	42	4,2	4,4	92,7
Bir erkekle severek hayatını birleştirmek	31	3,1	3,2	96,0
Kadın ve erkeğin bir yastıkta kocaması / Birlikte yaşaması	7	,7	,7	96,7
Neslin (soyun) devamını sağlayan kurum	21	2,1	2,2	98,9
Diğer:	11	1,1	1,1	100,0
Toplam	963	96,3	100,0	
Yanıtsız	37	3,7		
Genel Toplam	1000	100,0		

Yüzdelikleri(oranları) düşük olanların evlilik algıları da sosyolojik veri açısından dik-kate değerdir. Bunlar da şu tanımlardan oluşmaktadır:

- Neslin (soyun) devamını sağlayan kurum.
- **Evlilik bir saçmalaktır, kimsenin yapmaması gerekir.**
- Kadın ve erkeğin bir yastıkta kocaması, birlikte yaşaması
- Allah’ın emri diye çocuk sahibi olmak.
- Allah’ın emri olduğu için kadın-erkeğin birlikte olması
- **Allah’ın emri, Peygamber’in kavli olduğu için birlikte olmak.**
- Geleceğimi güvence altına almak vb.

Deneklerle yapılan görüşmelerin ve sorumuza alınan yanıtların, evlilik konusundaki en önemli algı düzeyini, yüzde 33,4’le “*yuva kurmak, aile oluşturmak, mutlu olmak*”, yüzde 15,8’le “*iki hayatı paylaşmak, birleştirmek*”, yüzde 5,9’la “*iki farklı cinsiyetin birleşmesi, bir aile kurması*”, yüzde 5,5’le “*bir ömrü, yaşamı paylaşmak, sorumluluk altına girmek*” vb. oluşturmaktadır. Oransal azlığına karşın evliliği, “**Resmi / yasal birliktelik, cinselliğin resmileştirilmesi**” diye tanımlayanlar, evliliğin yasal boyutuna vurgu yapmaktadırlar. Öte yandan geleneksel Türk toplumunda çok yaygın olduğu sanılan evliliğin, “**Allah’ın emri, Peygamber’in kavli olduğu**” yolundaki gündelik/dinsel bilgi düzeyinin bu araştırmada çok düşük olduğu ortaya çıkmış olmaktadır.

Örneklelimizi oluşturan evli kadınlara, “Sizce evlilik nedir?” sorusunda olduğu gibi, yine açık uçlu olarak sordumuz “Sizce aile nedir?” sorusuna verilen yanıtların dağılımı tablo:6’da görülmektedir. Evlilikten ne anladıkları, amaçları, beklentileri, kısaca algıları değişiklik gösteren deneklerin aileden ne anladıkları ve tanımları da o derece farklıdır. Soruya verilen yanıtları sayı ve yüzdelik oranına göre şu şekilde sıralayabiliriz:

- **Anne-baba ve çocuklardan oluşan bir topluluk(% 39,1)**
- Birlikte yaşamak, birliktelik(%10.0)
- Evlenip yuva kurmak, çocuk sahibi olmak (%7,4)
- **Karı/Koca ve çocuklardan oluşan bir topluluk (% 6,8)**
- Mutlu, huzurlu bir birliktelik (%6.0)
- Toplumun en küçük yapısı/kurumu (%4,3)
- **Anne-baba ve çocuklarla birlikte yaşamak (%4,1)**
- **Soyun devamını sağlayan küçük bir topluluk(%3,7)**
- Karşılıklı sevgi ve saygı çerçevesinde oluşan bir bütünlük (%3,6)

Tablo 6: Görüşülenlerin Aile Algıları

AİLE TANIMLARI		Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde%	Birikimle Yüzde %
Değer	Anne-baba ve çocuklardan oluşan bir topluluk	380	38,0	39,1	39,1
	Soyun devamını sağlayan küçük bir topluluk	36	3,6	3,7	42,8
	Karı/Koca ve çocuklardan oluşan bir topluluk	66	6,6	6,8	49,6
	Birlikte yaşamak/Birliktelik	97	9,7	10,0	59,6
	Evlenip yuva kurmak/ Çocuk sahibi olmak	72	7,2	7,4	67,0
	Anne-baba ve çocuklarla birlikte yaşamak	40	4,0	4,1	71,2
	Toplumun en küçük yapısı/kurumu	42	4,2	4,3	75,5
	Yuva/ocak	18	1,8	1,9	77,3
	Eş ve çocukların birlikte yaşadığı kurum	20	2,0	2,1	79,4
	Çocuk, eş demek	7	,7	,7	80,1
	Birbirlerini karşılıksız seven	9	,9	,9	81,1
	Mutlu, huzurlu bir birliktelik	58	5,8	6,0	87,0
	Anne-baba ve çocuklardan oluşan ortak yaşam biçimi	8	,8	,8	87,8
	Karşılıklı sevgi ve saygı çerçevesinde oluşan bir bütünlük	35	3,5	3,6	91,5
	Her şeyi paylaşmak, düzenli bir hayat sürmek	25	2,5	2,6	94,0
	Bir çatı altında yaşayan insanlar	7	,7	,7	94,7
	Farklı iki cinsin evlenmesinden meydana gelir.	10	1,0	1,0	95,8
	Diğer	26	2,6	2,7	98,5
	Toplumun temeli/ Direğidir	11	1,1	1,1	99,6
	Aralarında kan bağı bulunan, ortak değerleri paylaşan topluluk	3	,3	,3	99,9
Küçük yaşta evlendirildiği için ne olduğunu bilmiyor.	1	,1	,1	100,0	
Toplam	971	97,1	100,0		
Yanıtsız	29	2,9			
Genel Toplam	1000	100,0			

Önem ve yüzdeler sırasına göre öteki algıları ya da tanımlamaları şöyledir: *Her şeyi paylaşmak, düzenli bir hayat sürme; eş ve çocukların birlikte yaşadığı kurum; yuva/ocak; toplumun temeli/ direğidir* ve yanıtızlar oranı ise yüzde 2,9 dur.

Aile konusunda hiçbir özel eğitim almamış ve araştırmamızın örneklemini oluşturan evli kadınları algılama düzeylerinden, kalın yazı tipi ile belirlenen maddelerin oranlarının toplamı olan yüzde 53,7 gibi bir çoğunluğun “çekirdek aile” vurgusu yaptığı anlaşılmaktadır. Bu da bize, evrensel bir nitelik taşıyan çekirdek ailenin (evlilik ailesi) Türk toplumunda giderek yaygınlaştığını ve “geniş aile” nin giderek parçalandığını anlatmaktadır.

3) Boşanma Sorunu ve Sonuçları

1. Boşanma Nedenleri

Aile kurumunun/yapısının bir ucunda, bireye psikolojik anlamda mutluluk veren, erotik anlamda da heyecan yaratan ve toplumca belirgin ritüellerle onaylanan evlilik; öteki ucunda ise bu yapıyı bölen, parçalayan ve toplumca hoş karşılanmayan boşanma olayı bulunmaktadır. Toplumların, kültürlerin ölçütlerine göre farklı açılardan değerlendirilen, kiminin özgürleştirici, kiminin de özgürlükleri kısıtlayıcı bir olgu olarak baktıkları boşanma olayları toplumumuzda giderek yaygınlaşmakta, sayısal artış göstermektedir.⁴¹ Bu artışın, resmi bulgulara göre en önemli nedenleri olarak, yakarıda değinildiği gibi “şiddetli geçimsizlik” ya da “eşlerin birbirine ilgisizlik ve sorumsuzluğu” gösterilmektedir. Bilimsel ölçütlere, sosyolojik araştırma yöntem ve tekniklerine uygun olarak hazırlanan görüşme sorularımıza, devlet korkusu olmaksızın verilen yanıtlara göre de boşanma nedenleri tablo 7’de sıralanmıştır. Burada verilen yanıtlar örneklem grubumuza giren tüm evli kadınlara ait değil, sadece boşanma olayını yaşamışların gerçek deneyimlerinin bir sonucudur.

Buna göre, yine en önemli boşanma nedeni, TÜİK’in verileri gibi “anlaşamama ve şiddetli geçimsizlik” olarak belirlemektedir. Bu genel faktörün altında yatan asıl nedenler, etiksel, toplumsal/dinsel baskılar yüzünden açıklanamamıştır. Ötekilere baktığımızda “psikolojik geçimsizlik”, “ekonomik geçimsizlik”, “şiddet/dayak”, “içki-kumar, aldatma”, “çocuğunun olmaması”, “eşimin kuma getirmesi”, ve “eşimin başkasını sevmesi” gibi nedenler sıralanmaktadır.

Tablo 7: Boşanmış/Ayrı Yaşayanların Boşanma/Ayrılma Nedenleri

	Sayı (N)	Yüzde (N)	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %	
Değer	Ekonomik geçimsizlik	3	,3	9,1	9,1
	Anlaşamama/ şiddetli geçimsizlik	13	1,3	39,4	48,5
	Psikolojik geçimsizlik	4	,4	12,1	60,6
	Çocuğumuzun olmaması	1	,1	3,0	63,6
	Eşimin kuma getirmesi	1	,1	3,0	66,7
	Eşimin başkasını sevmesi	1	,1	3,0	69,7
	Eşimin yurt dışında olması	2	,2	6,1	75,8
	Eşimin içki içmesi/kumar oynaması/aldatma	2	,2	6,1	81,8
	Şiddet/dayak	3	,3	9,1	90,9
	Başka,	2	,2	6,1	97,0
	Anlatamam..	1	,1	3,0	100,0
	Toplam	33	3,3	100,0	
Yanıtız	967	96,7			
Genel Toplam	1000	100,0			

2. Boşanmanın Sonuçları

İster anlaşamama, şiddetli geçimsizlik, ister ekonomik yetersizlik, isterse aile içi şiddet, kötü muamele, içki-kumar, aldatma vb. nedenden olsun, boşanmanın yaratacağı sorunlar “boşanma olayı” kadar önemli bir olgudur. Sadece karı-koca, onların çocuklarından oluşan ve “evlilik bağına” dayanan çekirdek aile, boşanma sonunda hem işlevsel hem de toplumsal açıdan yeni sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunların başında en önemlisi, öteki ruhsal ve ekonomik sorunların da kaynağını oluşturan “evlilik ailesi”nin işlevlerini/görevlerini yerine getirmemesidir. Evrensel nitelikte olan bu temel işlevler:⁴² **Cinsel gereksinmelerin karşılanması, ekonomik işbirliğinin sağlanması, üreme-çoğalma ortamının yaratılması, çocuk bakımı ve eğitimi yani çocuğun sosyalleşmesi vb.**dir. Bu tür işlevlerin bozulması, yerine getirilememesi, cinsiyet ayrımı ve erkek egemenliğine dayanan geleneksel toplumlarda en çok boşanan kadını olumsuz yönde etkilemektedir. Her şeyden önce kadın, erkeğe göre sosyal konumunu ve özgürlüğünü kaybeder; boşanan erkek ise tüm toplumsal konumunu korur, yeniden bekâr olur. Boşanan kadın, her zaman ve her yerde toplumun denetiminde yaşamak zorundadır.

41 Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verilerine göre geçen yıl(2011)çiftlerin sayısı bir önceki(2010) yıla göre yüzde 1,7 artarak 592 775’e yükselirken, boşanan çiftlerin sayısı ise bir önceki yıla göre yüzde 1,3 artarak 120117 olmuştur. Boşanma oranı en yüksek değer olarak yüzde 36,7 ile evlilik süresi 1-5 yıl; yüzde 24.1 ile 16 yıl ve sonrası, yüzde 20,6 ile 6-10 yıl, yüzde 14,8 ile 6-10 yıl olanlarda görülmektedir[Milliyet, 16 Haziran 2012]

42 Bk. Aygen Erdentuğ (Aktaran), *Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile*, Antropoloji, Sayı 12(1980-1985),s.177, Ankara-1985[George P.Mordock, Social Structure(New York: The Macmillan Company, s.1,194

Tablo 8: Görüşülenlerin Kocasından Boşanması Durumunda Gidecekleri Yer/Mekân

	Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %	
Değer	Çocuklarının yanına giderim	74	7,4	8,3	8,3
	Ev tutar, yalnız yaşarım.	126	12,6	14,2	22,5
	Sığınma evine giderim	6	,6	,7	23,2
	Evimde otururum	116	11,6	13,1	36,3
	Babamın/Annemin evine giderim	406	40,6	45,7	82,0
	Hiçbir yere gitmem	79	7,9	8,9	90,9
	Evlenirim	7	,7	,8	91,7
	Bilmiyorum/ Bir yol bulurum herhalde	19	1,9	2,1	93,8
	Çalışır ve ayaklarının üstünde dururum	29	2,9	3,3	97,1
	Erkek kardeşimin/ Akrabalarının yanına giderim.	25	2,5	2,8	99,9
	Görümceme giderim	1	,1	,1	100,0
	Toplam	888	88,8	100,0	
Yanıtız	112	11,2			
Genel Toplam	1000	100,0			

a) Boşanma Durumunda Gidilecek / Sığınılacak Yerler

İşte bu noktada, ister boşanmış, isterse boşanmamış olsun tüm deneklere “Kocanız sizi boşarsa nereye gidersiniz?” açık uçlu soru yöneltilmiş ve boşandıktan sonraki yaşam alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen yanıtların dağılımı tablo 8’de görülmektedir. Yüzde-lik sırasına konulduğunda şu sıralama yapılabilir:

- Babamın, annemin evine giderim(%45,7)
- Evimde otururum, hiçbir yere gitmem(% 22,0)
- Ev tutar, yalnız yaşarım(%14,2)
- Çocuklarının yanına giderim(% 8,3)
- Çalışır, ayaklarının üstünde dururum(3,3)
- Erkek kardeşimin/ Akrabalarının yanına giderim(%2,8)
- Bilmiyorum/ Bir yol bulurum herhalde(%2.1)
- Evlenirim(% 0.8)
- Sığınma evine giderim(% 0.7)

Boşanmaları durumunda evli kadınların yaşamlarını sürdürmek istedikleri mekânlar konusundaki eğilimleri bize, Türk toplumunda en dayanılacak/güvenilecek kurumun aile

ve akrabalık sistemi olduğunu ortaya koymaktadır. “Arkamda kapı gibi ailem var,” deyişi de bu yargımızı desteklemektedir. Yine “Evimde otururum, hiçbir yere gitmem”, “Ev tutar, yalnız yaşarım”, “Çalışır, ayaklarının üstünde dururum” gibi yanıtlar da Türk toplumunda evli kadınların boşanmaları durumunda ailelerinin yardımına gerek duymaksızın kendi ayaklarının üstünde durma isteğidir. Önceden beri yaptığımız bu tür araştırmalarda da kadınlarımız, aile ve koca bağımlılığından kurtulup ekonomik özgürlüklerini kazanmak ve kendilerine yetebilme becerisine sahip olma isteği ve beklentisi içinde yaşadıklarını sıkça dile getirmişlerdir. Dolayısıyla kadının kendi ayakları üzerinde durma istek ve beklentisi, modernleşen ve değişen toplum yapısının kadınlar üzerindeki olumlu etkisidir.

Tablo 9: Boşanmış/Eşinden Ayrılmış Bir Kadına İyi Gözle Bakılıp Bakılmaması

	Sayı (N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %	
Değer	Evet, bakılır	520	52,0	53,9	53,9
	Hayır, bakılmaz	444	44,4	46,1	100,0
	Total	964	96,4	100,0	
Yanıtız	36	3,6			
Toplam	1000	100,0			

b) Boşanmış Bir Kadına Toplumun Bakış Açısı ve Değer Yargıları

Boşanmanın bir başka ve önemli bir sonucu olarak da boşanmış kadına toplumun bakış açısı, yine onların dilinden öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun içinde, “Boşanmış ya da eşinden ayrılmış bir kadına çevrenizde iyi gözle bakılır mı?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar da yüzde 53,9’unun “Evet, bakılır” yanıtı, boşanmış kadınlar lehine toplumumuzda bu konuda hızlı bir değişimin olduğunu göstermektedir. Ne var ki deneklerin yüzde 46,1’inin “Hayır, bakılmaz” yanıtı ve soruyu yanıtız bırakanların (%3.6) olumsuz düşünecekleri varsayılırsa, boşanmanın kadınlara daha çok zarar vereceği ve boşanan erkeklere oranla özgürlüklerinin kısıtlanacağı söylenebilir (Tablo 9).

Bu sorumuza, yani boşanmış kadınlara iyi gözle bakılıp bakılmadığını anlamaya yönelik soruya “hayır” yanıtı verenlerin ileri sürdükleri nedenleri de tablo 10’da görmekteyiz.

Tablo 10: Boşanmış/Eşinden Ayrılmış Kadına Kötü Gözle Bakma Nedenleri

		Sayı(N)	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Değer	Kocasıyla geçinemedi/geçimli bir kadın değil	38	3,8	9,5	9,5
	Dedikodu olur, sahip çıkan olmaz.	27	2,7	6,7	16,2
	Ayağı dışarı derler	7	,7	1,7	17,9
	Suçlu olmasa da kadın suçlanır.	59	5,9	14,7	32,6
	Dul olduğundan davranışları yanlış anlaşılır	29	2,9	7,2	39,8
	Özgür davranamaz, her davranışı hata olur.	9	,9	2,2	42,0
	Çevrenin baskısı böyle, herkes kötü gözle bakar.	52	5,2	12,9	55,0
	Toplumsal Baskı / Ayıp olduğu için	33	3,3	8,2	63,2
	Sahipsiz bir kişi olarak görülür	18	1,8	4,5	67,7
	Erkek hâkimiyeti olduğu için kadına söz hakkı verilmez	8	,8	2,0	69,7
	Kadınlar suçlu görüldüğü için	19	1,9	4,7	74,4
	Gelenek/Görenek	23	2,3	5,7	80,1
	Gözü dışarıda/Eşinden şikâyetçi	2	,2	,5	80,6
	İyi olsaydı kocasından boşanmazdı	24	2,4	6,0	86,6
	Tek başına /korumasız olduğu için güvende değildir..	11	1,1	2,7	89,3
	Dul kadın pek sevilmmez	6	,6	1,5	90,8
	Cehalet/eğitimsizlik	8	,8	2,0	92,8
	Kocasız olduğu için lafi çabuk çıkar	3	,3	,7	93,5
	Kadına kötü gözle bakılır/ erkekler faydalanmak ister	16	1,6	4,0	97,5
	Türk toplumu buna hazır değil!	3	,3	,7	98,3
Toplum gelişmemiş/geri kalmış insanlar	6	,6	1,5	99,8	
Yuvasını yıktığı için..	1	,1	,2	100,0	
Toplam	402	40,2	100,0		
Yanıtsız	598	59,8			
Genel Toplam	1000	100,0			

Buna göre, boşanmış kadınla ilgili çevresel, toplumsal yargılar, söylentiler ve algılamalar önem sırasına göre şöyledir:

- **Suçlu olmasa da kadın suçlanır (% 14.7)**
- **Çevrenin baskısı böyle, herkes kötü gözle bakar (% 12.9)**

- **Kocasıyla geçinemedi, geçimli bir kadın değil (%9.5)**
- **Toplumsal baskı, ayıp olduğu için (%8.2)**
- **Dul olduğundan davranışları yanlış anlaşılır (%7.2)**
- Dedikodu olur, sahip çıkan olmaz(%6.7)
- İyi olsaydı kocasından boşanmazdı (%6.0)
- Gelenek/Görenek 8%5.7)
- Kadınlar suçlu görüldüğü için (%4.7)
- Sahipsiz bir kişi olarak görülür (%4.5)
- **Kadına kötü gözle bakılır/ erkekler faydalanmak ister(% 4.0)**
- Tek başına /korumasız olduğu için güvende değildir.(%2.7)
- **Özgür davranamaz, her davranışı hata olur.(%2.2)**
- **Cehalet/eğitimsizlik(% 2.0)**
- **Ayağı dışarı derler (% 1.7)**
- **Dul kadın pek sevilmmez (% 1.5)**
- **Toplum gelişmemiş/geri kalmış insanlar (%1.5)**

Halk arasında çok yaygın olan ve bugüne dek üzerinde hiç durulmamış olan bu tür ön yargıları, olumsuz bakışları çoğaltabiliriz. Ancak bunlar bile, haklı nedenlerle de olsa boşanan kadının toplum nazarında suçlu bir birey olacağını ve tüm davranışlarının denetleneyeceğini göstermektedir. Geleneksel toplumun kadına ilişkin normatif, özellikle de dinsel değerleri, kadına boşanma özgürlüğünü, erkekle eşit düzeyde tanımamaktadır. Geleneksel ideolojilere göre “ailenin çöküşü” olarak nitelenen boşanma olayında kadın her zaman haksız konumdadır. Boşansa bile, her an eski kocasının, ailesinin denetimi ve toplumun baskısı altında kapalı bir yaşam sürmek zorundadır. Bunun aksine davrananlar, ülkemizde giderek artan ve çözüm getirilemeyen kadına yönelik şiddet, baskı, namus ve töre cinayetlerine maruz kalmaktadırlar.

Sonuç

Geniş kapsamlı bir araştırmanın yalnızca “evlilik, aile ve boşanma” gibi üç temel sorusuna, örnekleme oluşturan evli kadınların kendi bakış açıları ya da kendi anlam ve değer yargılarına göre verdikleri yanıtlar burada yorumlanmıştır. Yukarıda söylenenleri, algılama biçimlerini, tanımlamaları yinelemekten öte vurgulamak istediğimiz önemli noktaları şöyle özetleyebiliriz:

- Aile, gelişen, değişen bir kurum ya da grup olarak geleneksel anlamını korumakta

ve “toplumun temeli” olarak varlığını ve işlevlerini sürdürmektedir.

- Aile, toplumun temeli olmanın ötesinde, onun en karmaşık ve anlaşılması zor sorunları olan bir ilişkiler düzenine sahiptir.
- Ailenin iç yapısını oluşturan bu ilişkiler düzeni, tıpkı jeolojik katmanlar gibi birbiri üzerine yığılmış çok katmanlıdır. Sosyal yapıyı oluşturan hiçbir kurumda böylesine bir katmanlaşma, yoğun ilişkiler, duygu, çatışma ve direnişler bu denli sıkı değildir.
- Aile yapısını oluşturan bu kurumsal ve grupsal ilişkileri anlamak istiyorsak, ailenin içinin açılması gerekmektedir. Bu işlemi, aileye baskı yapmadan, bilimsel ve demokratik ölçütlere göre yapmadığımız sürece aile içinde ve çevresinde oluşan sorunları çözemeyiz.
- Ailenin kurulmasında birincil koşul olan ve deneklerce farklı biçimlerde algılanıp tanımlanan evlilik olayında, toplumsal normlara, bireysel tercihlere ve aile çevresine çok dikkat edilmelidir.
- Ailenin parçalanması, evlilik sözleşmesinin (nikâhın) sona ermesi anlamına gelen boşanma olayı, nedenleri ve sonuçları bakımından çok önemli ve üzerinde dikkatle durulması gereken bir sorundur.
- Bu sorunun çözümünde, dogmatik nitelikli dinsel (teolojik) söylemler yerine evrensel nitelikli hukuksal kurallar uygulanmalıdır.
- Boşanmış kadınların, özgürlüklerini ve toplumsal davranışlarını engelleyen “dul kadın” imajının toplumdaki silinmesi ve olumsuz bakışların değiştirilmesi için gereken uygulamalar yapılmalıdır.
- Nasıl ki evlenme toplumsal bir gereksinim, uygar bir davranış ise, boşanma da bireyin demokratik ve yasal bir hakkıdır. Bu haktan ve özgürlükten, çocukların, akrabaların, sosyal çevrenin yararlarına aykırıdır diye, boşanmanın aleyhinde bulunmak, kadına kötü gözle bakmak, onu değersizleştirmek, insan hakları, yasalar ve fırsat eşitliği açılarından bağnaz, tutucu davranışlardır.
- Tüm bunların anlaşılması, yanlış algılamaların, değer yargılarının önlenmesi için de “Aile Sosyolojisi” adı altında bir dersin, örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumlarında zorunlu hale getirilmesi gerekir.
- Bunları yapmadığımız, “erkek iktidarı” anlamına gelen ve kadının egemenliğinin değil, aynı zamanda cinselliğinin, bedeninin ve doğurganlığının denetlendiği, özgürlüklerinin kısıtlandığı feodalite kalıntısı bir siyasal ideolojiden vaz geçmediğimiz sürece; bireysel anlamda suç işleyen cezalarını artırmak, kadını adresi ve kimliği olmayan “sığınma evleri” ne hapsedip toplum dışına itmekle aile ve kadın sorunlarına çözüm üretemeyiz.

KAYNAKLAR

- *Balaman, Rıza, Evlilik Akrabalık Türleri, Sosyal Antropolojik Yaklaşımla, Birinci Basım, İzmir-1982*
- *Cin, Halil, Eski Hukukumuzda Boşanma, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, Konya-1998*
- *Çakır, Sabri, Üretimden Tüketime İnsan-Kültür ve Toplum Yazıları, Fakülte Kitabevi, 2.Baskı, Isparta-2011*
- *Connel, R.W, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, İstanbul-1998*
- *Dewey, John, Demokrasi ve Eğitim, Başarı Yayıncılık, İstanbul-1996*
- *Erdentuğ, Aygen, Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile, Antropoloji, Sayı 12(1980-1985), Ankara-1985*
- *Maden, Ahmet, Evlenme ve Evlenme Şekilleri, Türk Aile Ansk., Aile Araştırma Kurumu, Ankara-1991*
- *Malinowski, B, İlk Toplumlarda Cinsellik ve Baskı, Kocabı Yayınları: 1, İstanbul-1989*
- *Ögel, Bahaeddin, Türk Toplumunun Gelişme Çağları, Kömen Yayınları 4, 2.Baskı, Ankara-1979*
- *Örnek, Sedat Veyis, Anadolu Folklorunda Ölüm, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 218, Ankara-1971*
- *Örnek, Sedat Veyis Etnoloji Sözlüğü, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara-1971*
- *Reed, Evelyn, Kadının Evrimi, Anaerkil Klandan Ataerkil Aile’ye, Payel Yayınevi, İstanbul-1983*
- *Robertson, Ian, Sociology, Worth Publishers, Inc, New York-1980*
- *Saran, Nephân, Antropoloji, İnkılap Kitabevi, İstanbul-1993*
- *Tezcan, Mahmut, Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara-2000*
- *Tezcan, Mahmut, Eğitim Sosyolojisi, Zirve Ofset, Ankara-1994*